

Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

Majetkovým vyjádřením prospěchu získaného subjektem, jenž užíval cizí věc, aniž ho k tomu opravňoval platný právní titul, je peněžitá částka, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase na užívání obdobné věci i s přihlédnutím k druhu právního důvodu (smluvního typu či věcného práva k věci cizí), kterým se zpravidla právo užívání věci vzhledem k jeho rozsahu a způsobu zakládá. Nejčastěji jde o nájemní smlouvu. Výše náhrady se zde poměřuje s obvyklou hladinou nájemného, které by byl nájemce za obvyklých okolností povinen plnit, užíval-li by věc na základě platné nájemní smlouvy.

Rozhodný okamžikem pro počátek prodlení je „požádání“, výzva věřitele (poškozeného) adresovaná dlužníku (obviněnému) k plnění. V trestním řízení lze takovou výzvou rozumět zpravidla okamžik, kdy se obviněný seznámí s návrhem poškozeného podle § 43 odst. 3 tr. ř. obsaženým ve spise, například v rámci seznámení se spisem při skončení přípravného řízení. To nevylučuje, že obviněný měl možnost seznámit se s návrhem poškozeného v odlišné době. Rozhodující je však vždy zjištění, kdy se (dostatečně konkrétní) projev vůle poškozeného dostal do sféry dispozice obviněného, čímž je třeba rozumět konkrétní a objektivní možnost obviněného seznámit se s obsahem jemu adresovaného požadavku poškozeného.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 7 Tdo 1373/2020-438 ze dne 17.2.2021)

Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání o dovoláních obviněných E. D., nar. XY v XY, bytem XY, t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Plzeň, a K. D., rozené B., nar. XY ve XY, bytem XY, t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Praha - Ruzyně, podaných proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. 7. 2020, sp. zn. 4 To 343/2020, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 31 T 19/2020 tak, že podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. se z podnětu dovolání obviněné K. D. zrušují rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. 7. 2020, sp. zn. 4 To 343/2020, i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 4. 2020, sp. zn. 31 T 19/2020, oba v celé části týkající se obviněné K. D. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují také další rozhodnutí na zrušené části rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, zejména výrok o souhrnném trestu odnětí svobody uloženém obviněné K. D. rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. se nově rozhoduje tak, že obviněná K. D., nar. XY, je vinna, že v Českých Budějovicích po vzájemné domluvě společně s obviněným E. D. v době od 29. 11. 2019 do 12. 3. 2020 neoprávněně užívala byt 2+kk o rozloze 63 m² v domě č. p. XY v ulici XY, do něhož si zjednali přístup vylákáním klíčů od bytu od poškozených P. S. a I. S. v rámci jednání o plánovaném uzavření nájemní smlouvy k tomuto bytu, přičemž poté, co pro nesplnění podmínek ze strany obviněných nájemní smlouva ani dne 2. 12. 2019 uzavřena nebyla, odmítali přes výzvy poškozených byt opustit a z bytové jednotky odešli až dne 12. 3. 2020, tedy protiprávně užívala byt jiného, čímž spáchala přečin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku, a odsuzuje se za tento přečin a za přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, jímž byla pravomocně uznána vinnou rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020, podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 2 tr.

zákoníku k souhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 1 (jednoho) roku a 4 (čtyř) měsíců. Podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku se obviněná pro výkon tohoto trestu zařazuje do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. se obviněné K. D. ukládá povinnost vydat společně a nerozdílně s obviněným E. D. poškozeným P. S., nar. XY, bytem XY, a I. S., nar. XY, bytem XY, bezdůvodné obohacení, a to částku 37 416 Kč s 10% úrokem z prodlení od 17. 4. 2020 do zaplacení. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. se poškození P. S. a I. S. odkazují se zbytkem uplatněného nároku na řízení ve věcech občanskoprávních. Podle § 265j tr. ř. se dovolání obviněného E. D. zamítá.

Z odůvodnění:

1. Rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 4. 2020, č. j. 31 T 19/2020-231, byl obviněný E. D. uznán vinným přečinem podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Obviněná K. D. byla uznána vinnou přečinem podvodu podle § 209 odst. 1, 2, 3 tr. zákoníku a byl jí uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání čtrnácti měsíců, pro jehož výkon byla zařazena do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo obviněným dále uloženo společně a nerozdílně uhradit poškozeným I. S. a P. S. částku 50 000 Kč s 10% úrokem z prodlení od 20. 3. 2020 do zaplacení.

2. K odvolání obviněných, kterým napadli rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu, a státní zástupkyně v jejich neprospěch do výroků o trestech Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 16. 7. 2020, č. j. 4 To 343/2020-303, rozsudek soudu prvního stupně zrušil v celém rozsahu a nově rozhodl tak, že E. D. uznal vinným přečinem podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku a odsoudil jej k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců, pro jehož výkon jej zařadil do věznice s ostrahou. Obviněnou K. D. uznal vinnou přečinem podvodu podle § 209 odst. 1, 2 tr. zákoníku a uložil jí nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání čtrnácti měsíců se zařazením do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo obviněným uloženo společně a nerozdílně uhradit poškozeným I. S. a P. S. částku 37 416 Kč s úrokem z prodlení ve výši 10 % p. a. od 17. 4. 2020 do zaplacení. Se zbytkem nároku byli poškození odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Uvedeného trestného činu se podle výroku rozsudku odvolacího soudu dopustili obvinění v podstatě tím, že v Českých Budějovicích po společné domluvě se záměrem získat pro sebe neoprávněný majetkový prospěch a při vědomí dlouhodobé absence dostatečných příjmů, dlouhodobě nepříznivé finanční situace a mnohých splatných dluhů, které nebyli schopni splácet, užívali od 29. 11. 2019 do 12. 3. 2020 byt 2+kk a rozloze 63 m², přičemž přislíbili hradit měsíční nájemné ve výši 12 500 Kč včetně zálohy na energie a dále se zavázali zaplatit vratnou kauci ve výši 12 500 Kč a jeden měsíční nájem ve výši 12 500 Kč k rukám majitelů bytové jednotky P. S. a I. S., avšak nájemné a kauci neuhradili a přes výzvy poškozených z bytové jednotky odešli až dne 12. 3. 2020, čímž jim způsobili škodu ve výši nejméně 37 416 Kč. K. D. takto konala i přes dřívější, ve výroku rozsudku specifikovaná odsouzení pro trestné činy podvodu k nepodmíněným trestům odnětí svobody, z nichž byla podmíněně propuštěna dne 2. 7. 2019 se stanovením zkušební doby do 2. 7. 2026.

4. Proti tomuto rozhodnutí podali obvinění dovolání, jimiž je napadli v celém rozsahu. Ohledně dovolacího důvodu oba odkázali na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Byť svá dovolání formulovali

samostatně prostřednictvím různých obhájců, lze je označit za obsahově v podstatě shodná. Namítli, že posuzovaný skutek není trestným činem, neboť u nich absentuje zavinění. Jejich finanční situace umožňovala úhrady za užívání bytu a nebylo prokázáno jejich zavinění v době, kdy došlo k prvnímu kontaktu s poškozenými, i když lze připustit, že později nebyli schopni úhradu plateb provést. Podle obviněného E. D. nelze odhlédnout ani od jednání poškozených, kteří jim svévolně přerušili přívod energií, což bylo v minulosti posuzováno jako trestný čin. Pokud soudy dospěly k závěru, že mezi obviněnými a poškozenými nebyla uzavřena nájemní smlouva, pak závěr, že obvinění přislíbili zaplatit, resp. se zavázali uhradit vratnou kaucí ve výši 12 500 Kč a jeden měsíční nájem, je v extrémním rozporu s provedeným dokazováním.

5. Obvinění dále poukázali na zásadu subsidiarity trestní represe a princip ultima ratio s tím, že věc mohla být řešena cestou občanskoprávní, případně správního (přestupkového) práva. Zdůraznili, že poškození po nich platby za bydlení nevymáhali, ani je k jejich zaplacení nevyzvali. Z výpovědi poškozené vyplynulo, že jim šlo primárně o vystěhování obviněných. Toho bylo dosaženo prostřednictvím žaloby z rušené držby a za součinnosti najaté agentury. Postačovalo tedy uplatnění občanskoprávní odpovědnosti. Skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím případům dané skutkové podstaty, a to povahou, způsobem a důsledkem jejich jednání, neboť bytová potřeba je základní lidskou potřebou.

6. Podle obviněných byla věc nesprávně právně posouzena. Pokud totiž byt užívali bez právního titulu, měl být jejich skutek posouzen jako přečin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku. Závěrem svých dovolání obvinění shodně navrhli, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil Okresnímu soudu v Českých Budějovicích k dalšímu řízení.

7. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství v písemném vyjádření k dovoláním obviněných uvedl, že pokud jde o subjektivní stránku, ze skutkových zjištění soudů vyplývá, že si byli obvinění při jednání o nájmu plně vědomi své nepříznivé finanční situace a absence stabilního příjmu. Přesto na sebe fakticky převzali předmětný finanční závazek. Byli přitom minimálně srozuměni s tím, že jej nesplní, tedy že nájemné hradit nebudou. To vše poškozeným zamlčeli, čímž je aktivně uvedli v omyl. K námitce porušení zásady subsidiarity trestní represe státní zástupce uvedl, že jejich jednání nevykazuje žádné výjimečné rysy svědčící o tom, že by nedosahovalo ani spodní hranice trestnosti běžné u typově shodné trestné činnosti. Skutková zjištění soudů podle státního zástupce mají oporu v provedeném dokazování. Důvodná podle státního zástupce není ani námitka, že skutek měl být kvalifikován podle § 208 tr. zákoníku. K tomu odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech sp. zn. 7 Tdo 1223/2018, sp. zn. 3 Tdo 622/2017 a sp. zn. 6 Tdo 477/2018. Závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání obou obviněných odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

8. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání jsou přípustná [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř.], byla podána osobami k tomu oprávněnými, tj. obviněnými prostřednictvím obhájců [§ 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě k tomu určeném (§ 265e tr. ř.) a splňují náležitosti obsahu dovolání (§ 265f odst. 1 tr. ř.).

9. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Záleží tedy ve vadné aplikaci hmotného práva na skutkový stav, který zjistily soudy. Obviněnými uplatněné námitky vztahující se k tomuto dovolacímu důvodu spočívají zčásti v tom, že soudy použítá právní kvalifikace skutku jako trestného činu podvodu je nesprávná, neboť neodpovídá skutkovým zjištěním soudů ani popisu skutku ve výroku odsuzujícího rozsudku. Odpovídající by byla podle obviněných zmíněná právní kvalifikace podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. tedy obvinění uplatnili relevantně.

10. Nejvyšší soud nezjistil důvody k odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 tr. ř., přezkoumal proto ve smyslu § 265i odst. 3, 4 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí v rozsahu a z důvodů uvedených v dovoláních a rovněž v navazujících výrocích. Přezkoumal rovněž řízení napadenému rozhodnutí předcházející. Dospěl k následujícím závěrům.

11. Obvinění založili dovolání zčásti na námitkách směřovaných do subjektivní stránky skutkové podstaty přečinu podvodu. V podstatě tvrdili, že v době jednání o nájemní smlouvě byla jejich situace taková, že se mohli odůvodněně domnívat, že budou schopni hradit poškozeným nájemné za předmětný byt. Tyto jejich výhrady vycházely do značné míry z jiného skutkového stavu, než který zjistily soudy, jež se důvodně opíraly o obsah provedeného dokazování. Soudy odůvodněně považovaly za vyvrácenou obhajobu obviněných, že byli schopni či že se domnívali, že budou schopni hradit nájemné. I když námitka popírající úmysl obohatit se a způsobit škodu je obecně podřaditelná pod uplatněný dovolací důvod, bylo by nutno ji zde ve vztahu k trestnému činu podvodu považovat za nedůvodnou. V posuzované věci to však není rozhodné, neboť Nejvyšší soud shledal, že zjištěným jednáním obviněných nebyly naplněny znaky objektivní stránky trestného činu podvodu. V tomto směru je třeba dovolatelům přisvědčit.

12. Přečinu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou. Naplnění této skutkové podstaty předpokládá existenci příčinné souvislosti mezi omylem určité osoby (resp. její neznalostí všech podstatných skutečností) a jí učiněnou majetkovou dispozicí a dále příčinnou souvislost mezi touto dispozicí na jedné straně a škodou na cizím majetku a obohacením pachatele nebo jiné osoby na straně druhé (viz rozhodnutí č. [5/2002](#) Sb. rozh. tr.).

13. Je třeba připomenout, že soudy vzaly za prokázané, že mezi obviněnými a poškozenými nebyla uzavřena nájemní smlouva, o té se pouze jednalo. Protože obvinění nesplnili podmínky požadované poškozenými pro její uzavření, další jednání se v pátek dne 29. 11. 2019 odložilo. Obvinění však vylákali od poškozených klíče od bytu - pod nepravdivou záminkou vyčkání dojití peněz, o nichž obvinění tvrdili, že je již zaslali, na účet poškozených - za účelem uložení věcí, resp. prozatímního ubytování, což se mělo týkat doby dvou nebo tří dnů do dalšího jednání o nájemní smlouvě (poškození se domnívali, že smlouvu podepíší hned následující pondělí, tj. 2. 12. 2019). Ta ale uzavřena nebyla, protože se ukázalo, že obvinění podmínky pro její uzavření nesplnili a nesplní. Obvinění potom (ale vlastně od počátku, protože se ukázalo, že klíče jen lstivě vylákali) byt užívali po shora uvedenou dobu neoprávněně, bez právního důvodu, a to i přes výzvy poškozených k jeho

opuštění (poškození dokonce nabízeli, že poskytnou automobil k odstěhování obviněných, ti to však odmítali).

14. Skutková podstata přečinu podvodu tudíž nebyla naplněna, neboť poškození při zapůjčení klíčů sice jednali v omylu, neučinili však v tomto omylu majetkovou dispozici ve smyslu uvedeného ustanovení. Taková majetková dispozice totiž znamená disponování s majetkem (vlastním, nebo i cizím) vedoucí k umožnění disponování či užívání tohoto majetku jinou osobou a k něčímu (neoprávněnému) majetkovému zvýhodnění. Takovou majetkovou dispozicí by bylo uzavření nájemní smlouvy a umožnění užívání bytu z titulu této smlouvy. Majetkové zvýhodnění spočívající v možnosti užívat byt by pak obvinění neoprávněně získali v důsledku uvedení poškozených v omyl ohledně svých možností a svého úmyslu platit nájemné. Za předpokládané, dohodnuté nájemné by jim poškození poskytli ekvivalent v podobě umožnění užívání bytu po sjednanou dobu. K tomu však v daném případě nedošlo. Obvinění si pouze za pomoci lsti zjednali přístup do bytu, který pak bez právního důvodu užívali. Zapůjčením klíčů od bytu poškození neprojevili vůli provést majetkovou dispozici obdobnou umožnění užívání věci na základě nájemní smlouvy. Takovou dispozici neprovedli, ač jednali dne 29. 11. 2019 v omylu.

15. Vyvolání omylu u poškozených zde sloužilo jen k získání přístupu do bytu obviněnými. Dalším jednáním pak obvinění byt neoprávněně užívali. Situaci lze přirovnat k té, kdy pachatel vyvoláním omylu u jiné osoby pouze získá přístup k věcem, kterých se pak již sám zmocní (např. pachatel předstírá, že je policistou, revizním technikem apod., aby získal přístup do bytu poškozeného, kde pak odcizí věci), a dopustí se tak trestného činu krádeže, nikoli trestného činu podvodu (viz také Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1855).

16. V důsledku jednání obviněných popsaného ve skutkových zjištěních soudů poškozeným ani nevznikla škoda v podobě ušlého zisku za pronájem bytu (nebylo například prokázáno, že by jej mohli a chtěli na předmětnou dobu pronajmout jiné osobě). Obvinění se na úkor poškozených bezdůvodně obohatili. Toto obohacení obviněných je v příčinné souvislosti se spáchaným jednáním, nikoli však s majetkovou dispozicí poškozených ve smyslu skutkové podstaty trestného činu podvodu, neboť k takové majetkové dispozici nedošlo. Není rozhodné, že obvinění získali přístup do bytu právě uvedeným lstivým způsobem. Mohli jej získat i mnoha dalšími podobnými způsoby, například nálezem klíčů, vydáváním se za jiné osoby, vylákáním náhradních klíčů od příbuzných poškozených atd.

17. Obecně vzato, umožnění fyzického přístupu k věci nepředstavuje bez dalšího majetkovou dispozici ve smyslu § 209 tr. zákoníku. Proto se ani pachatel, který od poškozeného získá, byť za použití lsti, přístup do jeho bytu, který pak bez právního důvodu užívá a odmítá opustit, nedopouští trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku, nýbrž přečinu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku.

18. Právní kvalifikace soudu zjištěného skutku obviněných jako trestného činu podvodu je nesprávná ve smyslu uplatněného dovolacího důvodu a vznesené dovolací námitky. Pro úplnost je třeba zmínit,

že soudy použité právní kvalifikaci neodpovídá ani právní věta napadeného rozsudku krajského soudu, kde absentuje obligatorní znak způsobení škody nikoli nepatrné. Na druhé straně je ve skutkové větě obsažen údaj, že obvinění popsáním jednáním způsobili škodu 37 416 Kč, což je skutkový závěr, který odvolací soud zopakoval i v odůvodnění rozsudku. Na jiném místě ale vyložil, že se jedná o nárok pronajímatelů z titulu bezdůvodného obohacení podle § 2991 o. z. Důvodně ovšem dovolatelé vytýkají, že z popisu skutku ve výroku rozsudku vyplývá, že užívali byt bez právního titulu, avšak na druhé straně je jim zde vytýkáno, že neuhradili nájemné. Povinnost platit nájemné vzniká na základě nájemní smlouvy. Konečně jen na okraj lze dodat, že ve výroku napadeného rozsudku není dostatečně specifikováno ani místo spáchání trestného činu.

19. Soudy správně zjištěným jednáním oba obvinění naplnili zákonné znaky skutkové podstaty přečinu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku, neboť protiprávně užívali byt jiného. Objektem tohoto trestného činu je (v dané alternativě) vlastnictví bytu, zejména pokud jde o výkon některých oprávnění s vlastnictvím spojených, především oprávnění byt užívat a disponovat s ním. Protiprávním užíváním se rozumí setrvání v bytě jiného bez právního důvodu. Jde o trestný čin úmyslný. Obvinění zasáhli zájem na nerušeném užívání bytu poškozenými a disponování s ním tak, že se v bytě neoprávněně zdržovali a užívali ho bez právního důvodu. Je nepochybné, že takto jednat chtěli, tj. jednali v přímém úmyslu [§ 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku]. V tomto směru dovolatelé ani subjektivní stránku nezpochybňují a sami možnost právní kvalifikace skutku podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku (pokud ovšem bude dovozena jejich trestní odpovědnost, s čímž nesouhlasí) zmiňují.

20. Jestliže se někdy uvádí, že dvě formy jednání naplňující skutkovou podstatu přečinu podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku - neoprávněné obsazení nemovitosti a neoprávněné užívání nemovitosti - jsou obdobou dvou forem trestného činu neoprávněného užívání cizí věci podle § 207 tr. zákoníku, neboť obsazení uvedených prostorů odpovídá zmocnění se cizí věci, jejich užívání je obdobou případu užívání věci svěřené (Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 628), pak s tím lze souhlasit, nicméně je nutno doplnit, že může jít rovněž o obdobu neoprávněného užívání cizí věci vylákané lstí.

21. Závěr o právní kvalifikaci shora vyložený není v rozporu s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu, včetně té, kterou zmínil státní zástupce ve vyjádření k dovolání. Jednání pachatele, který dosáhne uzavření nájemní smlouvy k bytu (nebo k domu či k nebytovému prostoru) uvedením podvedeného v omyl ohledně své solventnosti, úmyslu a možnosti platit nájemné, a poté skutečně nájemné neplatí a způsobí tak nejméně škodu nikoli nepatrnou, je v soudní praxi kvalifikováno jako trestný čin podvodu. Naproti tomu jednání spočívající v neoprávněném užívání bytu bez právního titulu, typicky například po skončení platnosti nájemní smlouvy, bývá kvalifikováno podle § 208 tr. zákoníku.

22. Trestnost posuzovaného jednání obviněných a jeho kvalifikaci podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku nezpochybňuje fakt, že poškození v určité fázi svého bezvýhodného snažení přikročili k pokusu dosáhnout opuštění bytu obviněnými tak, že „odpojili energie“, jak uvádějí dovolatelé. Proti takovému jednání nebyli obvinění jako neoprávnění obyvatelé bytu chráněni. Pokračováním v neoprávněném užívání bytu pokračovali v páchaní uvedeného trestného činu.

23. Nejvyšší soud se neztotožnil s dovolací námitkou obviněných, rovněž podřaditelnou pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., že jejich trestní odpovědnost je vyloučena s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe a princip ultima ratio. Zásada subsidiarity trestní represe je zakotvena v § 12 odst. 2 tr. zákoníku, podle něhož lze trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené uplatňovat pouze v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti případu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty (viz stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012, publikované pod č. [26/2013](#) Sb. rozh. tr.). Takový předpoklad v posuzované věci splněn zjevně nebyl, což plně platí i z hlediska právní kvalifikace skutku jako přečinu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku.

24. Navzdory skutečnosti, že obecně v případě tohoto trestného činu jde o typově méně společensky škodlivé jednání mající soukromoprávní základ, trestní postih není podmíněn neúspěšným použitím jiných, mimotrestních opatření k tomu, aby byl odstraněn protiprávní stav, a aplikace zásady subsidiarity trestní represe může být namísto pouze při existenci výjimečných okolností. To platí i v případě protiprávního užívání, i když obecně jde zpravidla o méně závažnou formu než protiprávní obsazení. Vždy bude záležet na konkrétních okolnostech, mimo jiné na době trvání neoprávněného zásahu a projevu vůle vlastníka svá práva k nemovité věci vykonávat (srov. Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1680).

25. Obvinění spáchali čin, jímž závažným způsobem a za pomoci lstivého jednání zasáhli do vlastnického práva poškozených k bytu a bezdůvodně se obohatili o částku jinak několikanásobně převyšující hranici škody nikoli nepatrné (která je stanovena v § 138 odst. 1 tr. zákoníku). I když výše škody není znakem skutkové podstaty přečinu podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku, z hlediska hodnocení škodlivosti činu je bezpochyby nutno k výši bezdůvodného obohacení přihlídnout. Jde tu o majetkový trestný čin představující specifickou formu „krádeže užitku“ (furtum usus). Obvinění se neoprávněně obohatili tím, že za uvedené období užívali neoprávněně byt jiného a ušetřili tak náklady na své bydlení. Výše bezdůvodného obohacení odpovídá výši tržního nájemného v dané době na daném místě, kterou odvolací soud zjistil. V bytě obvinění záměrně neoprávněně setrvali až do té doby, než byli aktivními kroky poškozených přivedeni k opuštění bytu. Navíc oba obvinění jsou vícenásobní recidivisté opakovaně páchající trestnou činností proti majetku.

26. Skutečnost, že poškození se částečně domohli svých práv také prostředky občanského práva, nemůže sama o sobě vést k závěru, že uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu je postačující. Navíc obvinění do rozhodnutí odvolacího soudu nevydali bezdůvodné obohacení, respektive jeho peněžní ekvivalent. Nejde o spor o placení nájemného, jak naznačují dovolatelé. Nejde ani o uplatnění trestní odpovědnosti za to, že obvinění nedostáli svému občanskoprávnímu závazku. Trestná činnost proti majetku je vcelku běžně páchána na půdorysu občanskoprávních vztahů. Uplatnění trestní odpovědnosti za spáchání trestného činu je v daném případě nezbytné. V případech jako je tento je namísto uplatnění trestní odpovědnosti i bez využití prostředků jiných právních odvětví (konkrétně občanského práva), protože zde není žádný právní spor o (další) užívání bytu a pachatelům je zcela zřejmá povinnost byt opustit, kterou není třeba deklarovat ještě

rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení (srov. přiměřeně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 4 Tz 91/2008).

27. Skutkovým zjištěním soudů odpovídalo, aby oba obvinění byli uznáni vinnými přečinem neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku. V řízení o dovolání, která podali pouze obvinění, se však musel Nejvyšší soud zabývat také tím, zda mu trestní řád umožňuje pochybení v právní kvalifikaci (byť obviněnými namítané) napravit. Podle § 265p odst. 1 tr. ř. totiž Nejvyšší soud může změnit napadené rozhodnutí v neprospěch obviněného jen na podkladě dovolání nejvyššího státního zástupce nebo příslušného orgánu Úřadu evropského veřejného žalobce, jež bylo podáno v neprospěch obviněného.

28. Pokud jde o obviněného E. D., uvažovaná změna právní kvalifikace byla citovaným ustanovením vyloučena. Tento obviněný byl napadeným rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích uznán vinným přečinem podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku, na který trestní zákoník ve zvláštní části stanoví trest odnětí svobody až na dvě léta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Na přečin podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku stanoví trestní zákoník ve zvláštní části trest odnětí svobody až na dvě léta nebo peněžitý trest. Za přísněji trestný čin při stejné sazbě odnětí svobody je nutno považovat ten, u něhož trestní zákoník (v obecné i zvláštní části) nepřipouští alternativně jiný druh trestu jako trest samostatný. Některé tresty – včetně trestu peněžitého – se ovšem při tomto posuzování neuplatní, protože tyto druhy trestů lze uložit samostatně za kterýkoli trestný čin (§ 53 odst. 2 tr. zákoníku). Mezi takové tresty nepatří trest propadnutí věci ani trest zákazu činnosti. Z toho plyne, že z obou uvažovaných je přísněji trestný přečin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku.

29. Z výše uvedeného vyplývá, že některé dovolací námitky obviněného E. D. jsou nedůvodné. Námitce nesprávné právní kvalifikace zjištěného skutku spočívající v tom, že skutek by měl být kvalifikován jako přečin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku, bylo sice nutno přisvědčit, avšak Nejvyšší soud nemohl na podkladě dovolání obviněného tuto vadu napravit s ohledem na zákaz reformationis in peius (tj. změny k horšímu, změny v neprospěch obviněného), zakotvené v § 265p odst. 1 tr. ř. Z téhož důvodu by s ohledem na ustanovení § 265s odst. 2 tr. ř. nemohlo dojít k nápravě této vady ani v dalším řízení, pokud by Nejvyšší soud vrátil věc k novému projednání a rozhodnutí soudu nižšího stupně. Proto bylo nutno dovolání obviněného E. D. jako nedůvodné zamítnout podle § 265j tr. ř.

30. Obviněná K. D. byla napadeným rozsudkem krajského soudu uznána vinnou přečinem podvodu podle § 209 odst. 1, 2 tr. zákoníku, na který zákon stanoví trestní sazbu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta. Jde o trestný čin přísněji trestný než přečin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku. Nic tu nebránilo tomu, aby Nejvyšší soud napravit výše uvedenou vadu právní kvalifikace skutku tak, že po zrušení napadeného rozsudku krajského soudu (i jemu předcházejícího rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích a rozhodnutí navazujících) ohledně této obviněné sám hned ve věci rozhodl. Na zrušení výroku o vině nutně navazovalo i zrušení výroku o trestu a výroků týkajících se vydání bezdůvodného obohacení, respektive uplatněného nároku poškozených.

31. Tato věc je specifická v tom, že v mezidobí byla obviněná K. D. odsouzena rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020, který nabyl právní moci dne 23. 10. 2020, pro přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, a byl jí za použití § 43 odst. 2 tr. zákoníku uložen souhrnný trest za současného zrušení výroku o trestu uloženého v nyní projednávané trestní věci včetně rozhodnutí obsahově navazujících. Za této situace bylo nutno ve smyslu § 265k odst. 2 tr. ř. zrušit – krom dalších rozhodnutí na nyní zrušenou část rozhodnutí obsahově navazujících – zejména výrok o souhrnném trestu z rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020. Výrok o souhrnném trestu uloženém obviněné K. D., byť v jiné věci, má totiž podklad i v nyní zrušovaném výroku o vině jmenované (obdobně srovnej rozh. č. [31/1989](#) Sb. rozh. tr., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. 4 Tz 30/2013, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2017, sp. zn. 7 Tdo 214/2017, a usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 15 Tdo 195/2018, publikované pod č. [12/2019](#) Sb. rozh. tr.). Tento zrušovací výrok se však netýká pravomocného výroku o vině obviněné v uvedené věci Okresního soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 4 T 30/2020. Nedochozí ke zrušení celého rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020, nýbrž jen výroku o souhrnném trestu (včetně zrušovacího výroku učiněného podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku v rámci ukládání souhrnného trestu).

32. Nejvyšší soud shledal, že po zrušení napadeného rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích v uvedených částech a rozhodnutí navazujících jsou v daném případě splněny podmínky k tomu, aby sám hned ve věci rozsudkem rozhodl (§ 265m odst. 1 tr. ř.). V řízení před soudy prvního a druhého stupně byla věc objasněna v rozsahu dostačujícím pro rozhodnutí o vině, trestu i uplatněném nároku poškozených. Nejvyšší soud vyžádal aktuální opis rejstříku trestů obviněné, výpis z celostátní evidence stíhaných osob a zprávu věznice, aby nevznikly pochybnosti ohledně údajů o odsouzeních a stíháních obviněné relevantních zejména pro rozhodování o trestu. Ověřil rovněž potřebné údaje vyplývající ze spisu Okresního soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 4 T 30/2020.

33. Na základě skutkového stavu správně zjištěného soudy prvního a druhého stupně Nejvyšší soud uznal obviněnou K. D. vinnou skutkem popsaným ve výroku tohoto rozsudku (popis skutku jen nevýznamně doplnil v souladu se skutkovými zjištěními soudů), který – z důvodů shora vyložených – právně kvalifikoval jako přečin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku. Poté přikročil k uložení trestu a k rozhodnutí o uplatněném nároku poškozených.

34. Jestliže za popsané situace (která by nemohla nastat v řízení o odvolání) rozhoduje Nejvyšší soud v řízení o dovolání nově o trestu po zrušení rovněž pravomocného výroku o souhrnném trestu v jiné trestní věci, může nově sám rozhodnout o souhrnném trestu i za trestnou činnost, již byl v takové jiné trestní věci obviněný pravomocně uznán vinným (pokud jde skutečně o vztah souhrnnosti). Není nutné a nebylo by to ani vhodné z hlediska procesní ekonomie, aby po rozhodnutí Nejvyššího soudu o vině a trestu v projednávané věci ještě znovu rozhodoval soud v jiné trestní věci o trestu.

35. Trest byl tedy obviněné K. D. ukládán jako souhrnný podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, neboť uvedený přečin spáchala dříve, než byl Okresním soudem v Českých Budějovicích sp. zn. 4 T 30/2020

vyhlášen odsuzující rozsudek za přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku. Souhrnný trest byl tak nyní ukládán za přečiny podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku a podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, spáchané v tzv. vícečinném souběhu. Trest byl ukládán podle zásad uvedených v § 43 odst. 1 tr. zákoníku, tedy podle § 208 odst. 1 tr. zákoníku, které se vztahuje na trestný čin z nich přísněji trestný (v § 234 odst. 1 tr. zákoníku je výčet trestů shodný jako ve zmíněném § 209 odst. 1 tr. zákoníku).

36. Při stanovení druhu a výměry trestu Nejvyšší soud vycházel (stejně jako soudy prvního a druhého stupně) z hledisek stanovených v § 39 a násl. tr. zákoníku. Hodnotil společenskou škodlivost všech sbíhajících se skutků. Současně měl na paměti zmíněný zákaz reformationis in peius. Přečin podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku spočíval v podstatě v tom, že v noci z 1. na 2. dubna 2020 mezi jednou a druhou hodinou ranní poté, co E. D. našel u kontejnerů cizí peněženku mimo jiné se dvěma platebními kartami, obviněná společně s obviněným E. D. na různých benzínových čerpacích stanicích v Českých Budějovicích zaplatili pomocí odcizených platebních karet pohonné hmoty a další zboží, vše v celkové hodnotě 1 717 Kč.

37. Nejvyšší soud neshledal u obviněné žádnou polehčující okolnost uvedenou v § 41 tr. zákoníku. Přitěžovalo jí spáchání dvou trestných činů v souběhu [§ 42 písm. n) tr. zákoníku] a předchozí odsouzení za trestné činy [§ 42 písm. p) tr. zákoníku]. Tato posléze uvedená přitěžující okolnost, tj. recidiva, přitěžovala obviněné výrazně, neboť byla několikrát odsouzena za trestné činy proti majetku (recidiva stejnorodá), a to i k nepodmíněným trestům odnětí svobody, přičemž z posledního výkonu trestu byla podmíněně propuštěna dne 2. 7. 2019 a nyní posuzované trestné činnosti se dopustila ve zkušební době podmíněného propuštění. Možnosti nápravy obviněné jsou tudíž sniženy. Z dalších okolností uvedených v § 39 tr. zákoníku lze zmínit nezanedbatelnou výši neoprávněného obohacení (viz výše). Jinak nebyly zjištěny žádné další podstatné skutečnosti, které by se nějak zásadně promítly do zmíněných zákonných hledisek, včetně osobních poměrů obviněné. Je nepochybné, že vzhledem k vícenásobné stejnorodé recidivě obviněné a jejím sníženým možnostem nápravy by uložení jiného než nepodmíněného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby vedla řádný život (§ 55 odst. 2 tr. zákoníku).

38. Po zvážení všech rozhodných hledisek Nejvyšší soud uložil obviněné K. D. souhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 16 měsíců, tedy již v horní polovině zákonné trestní sazby, avšak s ohledem na zmírnění právní kvalifikace o dva měsíce nižší než souhrnný trest původně uložený rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020. Pro výkon trestu byla obviněná zařazena podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku do věznice s ostrahou, neboť pro jiný postup podle § 56 odst. 3 tr. zákoníku nebyly shledány podmínky.

39. V daném případě již nebylo nutno přikročit ke zrušovacímu výroku podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, neboť výrok o souhrnném trestu z rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020, a výroky na něj obsahově navazující již byly zrušeny výrokem podle § 265k odst. 2 tr. ř.

40. V návaznosti na výrok o vině přezkoumal Nejvyšší soud rovněž adhezní výroky, jimiž bylo podle § 228 odst. 1 tr. ř. obviněným uloženo společně a nerozdílně uhradit poškozeným I. S. a P. S. částku 37 416 Kč s úrokem z prodlení ve výši 10 % p. a. (ročně) od 17. 4. 2020 do zaplacení, zatímco se zbytkem nároku byli poškození podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních.

41. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. odsuzuje-li soud obviněného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu nebo kterým se na úkor poškozeného bezdůvodně obohatil, uloží mu v rozsudku, aby poškozenému nahradil majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, jestliže byl nárok včas a řádně uplatněn (§ 43 odst. 3 tr. ř.). Takto postupuje za situace, jestliže jsou nárok a jeho výše odůvodněny výsledky provedeního dokazování v hlavním líčení. Naopak pokud podle výsledků dokazování není podklad pro uložení této povinnosti obviněnému nebo by pro rozhodnutí o takové povinnosti bylo třeba provádět další dokazování, které přesahuje potřeby trestního stíhání a podstatně by je protáhlo, soud podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkáže poškozeného s uplatněným nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, případně na řízení před jiným příslušným orgánem. Soud takto odkáže poškozeného také se zbytkem uplatněného nároku, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přizná jen zčásti (§ 229 odst. 2 tr. ř.). Rozhodnutí podle § 228 odst. 1 tr. ř. nebrání skutečnost, že způsobená škoda nebo nemajetková újma nebo vzniklé bezdůvodné obohacení není obligatorním znakem skutkové podstaty daného trestného činu a nejsou ani vyjádřeny ve výroku odsuzujícího rozsudku. Podstatné je, že škoda, nemajetková újma či bezdůvodné obohacení vznikly v důsledku spáchání předmětného skutku.

42. Poškození podali dne 20. 3. 2020 k okresnímu soudu návrh ve smyslu § 43 odst. 3 tr. ř., aby jim obvinění společně a nerozdílně nahradili způsobenou majetkovou újmu ve výši 50 000 Kč. V textu tohoto podání uvedli, že obvinění se v předmětném bytě zdržovali neoprávněně, bez právního důvodu od 29. 11. 2019 do 12. 3. 2020, čímž se na úkor poškozených bezdůvodně obohatili ve výši odpovídající nájemnému za čtyři měsíce (č. l. 171-172). Tento návrh samosoudkyně konstatovala na počátku hlavního líčení dne 15. 4. 2020 v přítomnosti obou obviněných s tím, že jde o uplatněný nárok na náhradu škody (č. l. 218).

43. Soudy prvního a druhého stupně nedostály plně své povinnosti ujasnit uplatňovaný nárok. Soud musí již na počátku hlavního líčení v rámci postupu podle § 206 odst. 2 tr. ř. vyřešit otázku, jaký nárok poškozený uplatňuje. To má zásadní význam pro následné rozhodování o něm. V případě nejasností by měl po poškozeném požadovat, aby alespoň obsahově (pokud již přímo neodkáže na příslušné ustanovení občanského zákoníku) vymezil, jakou kompenzaci po obviněném požaduje. Podmínkou toho, aby soud rozhodl o připuštění poškozeného s jeho nárokem k trestnímu řízení, resp. aby o řádně uplatněném nároku rozhodl, není to, aby poškozený konkrétně uvedl, podle jakých ustanovení příslušného předpisu mu má být nárok přiznán. Dostačující je, aby z jeho podání bylo zřejmé, vůči komu nárok uplatňuje, co požaduje, např. v jaké výši žádá náhradu škody, nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení a z jakého důvodu, tj. o co svůj nárok opírá (stručné skutkové vylíčení objasňující důvodnost uplatňovaného nároku). Na soudu poté je, aby vyhodnotil, jaký nárok poškozený uplatnil. Soud není vázán případně vadnou právní kvalifikací nároku poškozeným a taková nepřesnost nebrání tomu, aby nárok, jehož hmotně právní opodstatnění spočívá v jiném ustanovení, byl poškozenému, je-li důvodný a prokázaný, přiznán (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2.

2020, sp. zn. 7 Tdo 1485/2019). Z výroku rozsudku (ve spojení s jeho odůvodněním) by mělo být jednoznačně patrné, o jakém nároku soud rozhodl, přičemž nároky na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení jsou samostatné nároky, o nichž by mělo být rozhodnuto samostatnými, oddělitelnými výroky (viz rozhodnutí č. 14/2014 a č. [39/2020](#) Sb. rozh. tr.). V daném případě bylo možné návrh poškozených akceptovat, a ačkoli nalézací soud neujasně povahu nároku, byly splněny podmínky pro to, aby o takto uplatněném nároku bylo soudem rozhodnuto.

44. Soud prvního stupně ve výroku i v odůvodnění rozsudku uvedl, že obvinění způsobili poškozeným škodu, a proto byli zavázáni uhradit jim společně a nerozdílně na náhradu škody 50 000 Kč. Odvolací soud rovněž ve výroku i v odůvodnění svého rozsudku hovoří o způsobení škody obviněnými poškozeným, kterou však na základě doplnění dokazování vyčíslil na 37 416 Kč. Současně ale v odůvodnění rozsudku vysvětluje, že s ohledem na to, že nebyla uzavřena nájemní smlouva a nejednalo se tudíž o plnění ze smlouvy, vznikl poškozeným ze zákona nárok z titulu bezdůvodného obohacení ve smyslu § 2991 o. z., přičemž výše bezdůvodného obohacení odpovídá tržnímu nájemnému (viz odst. 24 odůvodnění rozsudku). Tyto posledně uvedené závěry odvolacího soudu jsou správné, i když odporují jiným částem rozsudku.

45. Podle § 2894 odst. 1 o. z. (zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014) povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody). Podle § 2991 odst. 1 o. z. kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil. Podle § 2999 odst. 1 o. z. není-li vydání předmětu bezdůvodného obohacení dobře možné, má ochuzený právo na peněžitou náhradu ve výši obvyklé ceny.

46. Majetkovým vyjádřením prospěchu získaného subjektem, jenž užíval cizí věc, aniž ho k tomu opravňoval platný právní titul, je peněžitá částka, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase na užívání obdobné věci i s přihlédnutím k druhu právního důvodu (smluvního typu či věcného práva k věci cizí), kterým se zpravidla právo užívání věci vzhledem k jeho rozsahu a způsobu zakládá. Nejčastěji jde o nájemní smlouvu. Výše náhrady se zde poměřuje s obvyklou hladinou nájemného, které by byl nájemce za obvyklých okolností povinen plnit, užíval-li by věc na základě platné nájemní smlouvy. Jinak řečeno, výše bezdůvodného obohacení získaného užíváním bytu bez právního důvodu ... odpovídá ceně obvyklé v daném místě a čase, tj. tzv. tržnímu nájemnému (srov. zejména rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1999, sp. zn. 25 Cdo 2578/98, uveřejněný pod č. [53/2000](#) Sb. rozh. obč., rozsudek Nejvyššího soudu z 22. června 2004, sp. zn. 33 Odo 24/2004).

47. Tento závěr je plně využitelný i v poměrech právní úpravy nového občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2017, sp. zn. 28 Cdo 1836/2017, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2018, sp. zn. 26 Cdo 2323/2017 aj.). Rovněž v usnesení ze dne 22. 8. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1491/2018, Nejvyšší soud vyložil, že podle ustálené rozhodovací praxe užíváním cizí věci bez nájemní smlouvy či jiného právního důvodu vzniká tomu, kdo realizuje uživatelská oprávnění, bezdůvodné obohacení, které je povinen vydat. Takový uživatel však přirozeně není schopen spotřebované plnění v podobě výkonu práva užívání cizí věci vrátit a je proto povinen nahradit bezdůvodné obohacení peněžitou formou, přičemž výše peněžité náhrady musí vycházet z finančního ocenění prospěchu, který účastníku užíváním věci vznikl. Majetkovým vyjádřením tohoto

prospěchu je peněžítá částka, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase na užívání věci, zpravidla právě formou nájmu, a kterou by nájemce byl povinen plnit podle platné nájemní smlouvy; důvodně se tedy tato náhrada poměřuje s obvyklou hladinou nájemného.

48. Rovněž pro adhezní výrok v trestním řízení bude tedy v těchto případech určující vyčíslení výše bezdůvodného obohacení, jež na úkor vlastníka získal ten, kdo bez právního důvodu užíval jeho věc (nemovitost) a kdo je povinen získané obohacení mu vydat. Institut bezdůvodného obohacení směřuje k odčerpání prostředků od osoby, která je získala způsobem uvedeným v § 2991 o. z. Demonstrativní výčet je uveden v § 2991 odst. 2 o. z. a ve zde posuzovaném případě půjde konkrétně o protiprávní užívání cizí hodnoty. Výše plnění za užívání cizí věci se odvozuje od prospěchu, jež získal obohacený, který je povinen vydat to, co neoprávněným užíváním cizí věci získal, tedy ten prospěch, který bezdůvodně získal a o nějž se na úkor vlastníka (ochuzeného) obohatil. Majetkovým vyjádřením tohoto prospěchu je peněžítá částka, která odpovídá nájemnému vynakládanému obvykle v daném místě a čase za srovnatelné nemovitosti (v tomto případě byt). Naproti tomu jako ušlý zisk v rámci náhrady škody se nahrazuje ztráta toho, co by poškozený při pravidelném běhu událostí pronajmutím věci skutečně dosáhl, nebýt protiprávního jednání škůdce, jež mu zabránilo v získání tohoto prospěchu. Pro určení výše náhrady škody v podobě ušlého zisku pak není určující výše nájemného obvyklého v daném místě a čase, nýbrž například doložené konkrétně sjednané nájemné s určitým subjektem apod.

49. Odvolací soud vyčíslení uvedeného nároku opřel o jím doplněné dokazování a jeho pečlivé hodnocení. Nejvyšší soud jeho skutkový závěr o výši tržního nájemného za obdobný byt v daném čase a místě akceptuje, aniž by v daném případě považoval za nezbytné objasňovat tuto otázku znaleckým posudkem.

50. Dále se Nejvyšší soud zabýval otázkou, zda mají být obvinění jakožto dlužníci v daném případě zavázáni solidárně, tj. společně a nerozdílně. Podle § 1871 odst. 1 o. z. každý z několika spoludlužníků dělitelného plnění je dlužen jen svůj díl, ledaže smlouva, zákon nebo rozhodnutí soudu stanoví jinak. Podle § 1872 odst. 1 o. z. je-li několik dlužníků zavázáno plnit společně a nerozdílně, jsou povinni plnit jeden za všechny a všichni za jednoho. Věřitel může požadovat celé plnění nebo jeho libovolnou část na všech spoludlužnících, jen na některých, nebo na kterémkoli ze spoludlužníků. Zatímco v případě náhrady škody je v § 2915 o. z. stanovena solidární odpovědnost jako přednostní (a dělená odpovědnost nastupuje jen z důvodů zvláštního zřetele hodných), ohledně bezdůvodného obohacení takové pravidlo výslovně v zákoně stanoveno není. V tomto směru je současná úprava stejná jako v dřívějším občanském zákoníku (viz také rozhodnutí č. 58/2006-II Sb. rozh. tr.).

51. Vznik pasivně solidárních závazků upravoval dřívější občanský zákoník (zákon č. [40/1964](#) Sb., účinný do 31. 12. 2013, dále jen „obč. zák.“) v § 511 odst. 1 tak, že jestliže je právním předpisem nebo rozhodnutím soudu stanoveno, nebo účastníky dohodnuto, anebo vyplývá-li to z povahy plnění, že více dlužníků má témuž věřiteli splnit dluh společně a nerozdílně, je věřitel oprávněn požadovat plnění na kterémkoli z nich. Jestliže dluh splní jeden dlužník, povinnost ostatních zanikne. Judikatura stanovila, že za situace, kdy bezdůvodné obohacení spočívá v neoprávněném užívání cizí věci více osobami bez jejího reálného rozdělení a dohody o tom, kterou její konkrétní část bude ta která z nich

užívat, vyplývá z povahy plnění, že uživatelé jsou vůči vlastníkovi věci k poskytnutí peněžité náhrady zavázáni solidárně (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2002, sp. zn. 33 Odo 542/2002, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3803/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2012, sp. zn. 28 Cdo 3141/2012).

52. V § 1871 odst. 1 o. z. není povaha plnění jako důvod vzniku pasivně solidárního závazku výslovně uvedena. To vede podle některých názorů k závěru, že nelze v uvedených případech dovozovat solidární závazek k vydání bezdůvodného obohacení (resp. peněžité náhrady) za neoprávněné užívání cizí věci. Jeden z komentářů k novému občanskému zákoníku v tomto směru zpochybňuje i dřívější judikaturu Nejvyššího soudu, když uvádí: „Judikatura se na povahu plnění coby důvod vzniku solidárního závazku odvolávala i tehdy, pokud bezdůvodné obohacení více osob spočívalo v užívání nebytových prostor bez jejich reálného rozdělení a bez dohody o způsobu užívání konkrétní části. Solidárně nedílná však nebyla peněžítá náhrada, kterou obohacení vydávali ochuzenému, ale bezdůvodné obohacení, které užíváním jeho nebytového prostoru získali. Plnění, které poskytují obohacení ochuzenému, tak není solidárně nedílné, ale naopak dělitelné. Na povahu plnění jakožto důvod vzniku solidarity se proto v tomto případě patrně odvolávat nelze“ (Lavický, P. § 1872 [Vztah mezi spoludlužníky a věřitelem]. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 681).

53. S tímto názorem se však senát č. 7 Nejvyššího soudu neztotožnil. I když se judikatura k této otázce ve vztahu k současné úpravě v občanském zákoníku dosud jednoznačně nevyjádřila, je především nasnadě, že nelze zpochybňovat judikaturu dřívější, která vycházela z ustanovení § 511 odst. 1 obč. zák. a z povahy plnění. I když úprava v novém občanském zákoníku je i v této oblasti méně přehledná a srozumitelná, podstata věci se nemění v tom směru, že neoprávněné užívání celé, nedělené věci více osobami odůvodňuje založení nedělené odpovědnosti za bezdůvodné obohacení, resp. nedělené povinnosti za toto bezdůvodné obohacení zaplatit peněžitou náhradu.

54. V komentáři k novému občanskému zákoníku dostupném v informačním systému ASPI (Kindl, T. § 1871, § 1872. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer 2014) se k této problematice uvádí, že podmínkou dílčího závazku (ve smyslu citovaného ustanovení) je, že plnění je dělitelné právě takovými podíly, jakými jsou jednotlivé subjekty závazku vázány či oprávněny. Důvodem vzniku solidárního závazku může být případně i povaha plnění, jde-li o nedělitelné plnění, jež může být poskytnuto kterémukoli ze spoludlužníků. S odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2012, sp. zn. 28 Cdo 3141/2012 (tj. na jeho stálou platnost) tento komentář uvádí jako příklad vzniku pasivní solidarity případ užívání celé cizí věci více osobami (tedy spoludlužníky), kde závěr, že uživatelé jsou vůči vlastníkovi věci k poskytnutí peněžité náhrady zavázáni společně a nerozdílně, plyne právě z povahy plnění.

55. Nejvyšší soud pokládá za nezbytné a odpovídající logice věci, judikatuře a smyslu zákonného institutu bezdůvodného obohacení stanovit v daném případě svým rozhodnutím povinnost obviněných společně, nedělitelně získané bezdůvodné obohacení vydat (peněžně nahradit) solidárně, tj. společně a nerozdílně ve smyslu výše uvedených zásad. Bylo by ostatně nefunkční zde konstruovat tzv. falešnou solidaritu dlužníků (srov. rozhodnutí č. [29/2016](#) Sb. rozh. tr.)

56. Shodně jako odvolací soud rozhodl Nejvyšší soud o povinnosti obviněných k zaplacení úroků z prodlení, neboť obvinění se ocitli v prodlení s plněním svého závazku k vydání bezdůvodného obohacení. Podle § 1968 o. z. dlužník, který svůj dluh řádně a včas neplní, je v prodlení. Pokud jde o počátek prodlení, je vhodné připomenout, že občanský zákoník účinný do 31. 12. 2013 stanovil v § 563, že není-li doba splnění dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí, je dlužník povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění věřitelem požádán. Nový občanský zákoník tuto problematiku upravuje v § 1958 a násl. poměrně složitým a ne zcela jasným způsobem, nicméně pro účely tohoto rozhodnutí lze vycházet z ustanovení § 1958 odst. 2 o. z., podle něhož neujedná-li strany, kdy má dlužník splnit dluh, může věřitel požadovat plnění ihned a dlužník je poté povinen splnit bez zbytečného odkladu. I podle nové úpravy je v tomto případě rozhodný okamžik „požádání“, tj. výzvy věřitele (zde poškozeného) adresované dlužníku (zde obviněnému) k plnění.

57. V trestním řízení lze takovou výzvou rozumět zpravidla okamžik, kdy se obviněný seznámí s návrhem poškozeného podle § 43 odst. 3 tr. ř. obsaženým ve spise, například v rámci seznámení se spisem při skončení přípravného řízení. To nevylučuje, že obviněný měl možnost seznámit se s návrhem poškozeného v odlišné době. Rozhodující je však vždy zjištění, kdy se (dostatečně konkrétní) projev vůle poškozeného dostal do sféry dispozice obviněného, čímž je třeba rozumět konkrétní a objektivní možnost obviněného seznámit se s obsahem jemu adresovaného požadavku poškozeného (viz rozh. č. [31/2014](#) Sb. rozh. tr.). Nejvyšší soud dospěl (ve shodě s odvolacím soudem) k závěru, že neurčité ustanovení § 1958 odst. 2 o. z. je v rámci adhezního řízení ve věcech, jako je tato, třeba vykládat ve shodě s dřívější jednoznačnou úpravou, tj. tak, že po informaci o výzvě poškozeného má obviněný plnit následujícího dne, a pokud tak neučiní, je (od dalšího dne) v prodlení. Odvolací soud tedy nepochybil, jestliže vycházel z toho, že když se obvinění dne 15. 4. 2020 při hlavním líčení dozvěděli, že a v jaké výši a z jakého důvodu poškození vůči nim uplatňují svůj nárok, jsou v prodlení od 17. 4. 2020.

58. Podle § 1970 o. z. může věřitel po dlužníkovi, který je v prodlení se splácením peněžitého dluhu, požadovat zaplacení úroku z prodlení. Výši úroku z prodlení stanoví vláda nařízením, z něhož je třeba vycházet (neujedná-li strany jinou výši úroku z prodlení, což v případě trestního řízení není praktické). Vzhledem k ustanovení § 1723 odst. 2 o. z. tato úprava platí nejen pro závazky vzniklé ze smluv, ale i pro závazky vzniklé z deliktů a z jiných právních důvodů, včetně bezdůvodného obohacení. Výše úroku z prodlení je upravena v § 2 nařízení vlády č. [351/2013](#) Sb. tak, že odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů. Výše úroku z prodlení pak zůstává po celou dobu neměnná, a to bez ohledu na případnou následnou změnu repo sazby (viz rozh. č. [42/2017](#) Sb. rozh. tr.). Vzhledem k tomu, že k 1. 1. 2020 byla výše repo sazby 2,00, byla i výše úroku z prodlení 10% stanovena krajským soudem správně.

59. Nově tedy rozhodl Nejvyšší soud ohledně obviněné K. D. také o uplatněném nároku poškozených, a to v podstatě shodně jako odvolací soud. I přes zjištěné vady, které ve vztahu k adheznímu výroku napadený rozsudek – zejména jeho odůvodnění – obsahuje, bylo možné o nároku poškozených ohledně obviněné K. D. rozhodnout tak, jak shora uvedeno, tj. obsahově v zásadě shodně, s tím, že povinnost k zaplacení uvedené částky představuje vydání bezdůvodného obohacení.

60. Z důvodů shora vyložených Nejvyšší soud rozhodl výrokem ad I. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. o částečném zrušení rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. 7. 2020, sp. zn. 4 To 343/2020, i jemu předcházejícího rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 4. 2020, sp. zn. 31 T 19/2020, obou pouze ohledně obviněné K. D. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušené části rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, zejména výrok o souhrnném trestu odnětí svobody uloženém obviněné K. D. rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020.

61. V zájmu srozumitelnosti a odstranění jakýchkoli pochybností Nejvyšší soud připomíná, že výslovné zrušení výroku o souhrnném trestu z rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 9. 2020, sp. zn. 4 T 30/2020, neznamená, že se zrušující výrok podle § 265k odst. 2 tr. ř. netýká i všech dalších rozhodnutí na nyní zrušenou část rozhodnutí obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

62. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. rozhodl Nejvyšší soud v rozsahu uvedeného zrušení nově rozsudkem ohledně obviněné K. D. o vině, o trestu a o uplatněném nároku poškozených tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozsudku.

63. O vazbě obviněné K. D. nebylo ve smyslu § 265l odst. 4 tr. ř. rozhodováno, protože Nejvyšší soud sám hned nově rozhodl o trestu, jehož výkon byl ihned nařízen.

64. Po přezkoumání napadeného rozsudku podle § 265i odst. 3 tr. ř. také ohledně obviněného E. D. rozhodl Nejvyšší soud výrokem ad II. podle § 265j tr. ř. o zamítnutí dovolání tohoto obviněného, které se zčásti zakládalo na námitkách, jež bylo možné podřadit pod uplatněný dovolací důvod, s ohledem na výše uvedené - i s přihlédnutím k zákazu reformationis in peius - se však nejednalo o námitky důvodné.

65. O obou dovoláních rozhodl Nejvyšší soud podle § 265r odst. 1 písm. c) tr. ř. za souhlasu stran rozsudkem v neveřejném zasedání, a to s vyhlášením rozsudku vyvěšením na úřední desce soudu (§ 265r odst. 8 tr. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Domácí násilí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Křivé obvinění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Nahlížení do spisu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Odškodnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Hodnocení důkazů](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výkon trestu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost](#)